

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-42

УДК 332.1

ЖУРБА І. Є.

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-2554-0914>igor.zhurba@ukr.net

ГРИНДІЙ О. С.

Хмельницький національний університет

peokm@ukr.net

ГРИГОР'ЄВА Л. В.

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-4527-6169>grigorievalv@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті досліджено основні напрями системного поєднання та взаємодоповнення туристично-рекреаційного потенціалу Хмельниччини на основі центру розвитку туризму області. Проаналізовано наявні туристичні потоки та рекреаційні, туристичні ресурси, які вже використовуються на ринку. З'ясовано, які види туризму є найбільш потенційно доцільними для хмельницької області та на основі яких ресурсів рекреаційно-туристичний потенціал варто формувати. Для продовження тривалості перебування туристів і відвідувачів у регіоні необхідна підтримка ефективного використання мінеральних вод та інших лікувальних ресурсів; поліпшення умов доступу до фінансування проектів з розвитку туризму; створення привабливих об'єктів для дітей, спорту та відпочинку, інфраструктурне поліпшення територій суміжних із об'єктами туризму. Обов'язком кожного учасника ланцюга зі створення туристичного продукту має стати прагнення поліпшення об'єктів туризму та туристичної продукції з використанням маркетингу як інструменту залучення й утримання туристів у регіоні. Наявність мінеральних джерел, базових санаторіїв, а також наявність скупчень відпочиваючих на курортах сусідніх Вінницької, Тернопільської, Львівської областей дає змогу залучити їх до історично-архітектурного туризму по туристичних об'єктах Хмельницької області. Ландшафти та природа Придністров'я та Товтр є перспективними для розвитку відпочинкового туризму. Історично-архітектурні пам'ятки середньовіччя м. Кам'янця-Подільського можуть бути включені у тури міжнародного туризму.

Ключові слова: рекреація, об'єкт туризму, вид туризму, туристично-рекреаційний потенціал, туристичний потік.

IGOR ZHURBA, OKSANA HRUNDIJ, LIUDMYLA HRYHORIEVA

Khmelnitsky National University

THE CURRENT STATE AND PRINCIPLES OF THE FORMATION OF THE TOURIST AND RECREATION POTENTIAL OF THE KHMELNYTSKY REGION

The article examines the main directions of systemic combination and complementarity of the tourist and recreational potential of Khmelnytsky region on the basis of the region's tourism development center. The existing tourist flows and recreational and tourist resources, which are already used in the market, were analyzed. It was found out which types of tourism are the most potentially appropriate for the Khmelnytsky region and on the basis of which resources the recreational and tourist potential should be formed. In order to prolong the stay of tourists and visitors in the region, it is necessary to support the effective use of mineral waters and other healing resources; improvement of conditions of access to financing of tourism development projects; creation of attractive facilities for children, sports and recreation, infrastructural improvement of territories adjacent to tourism facilities. It is the duty of each participant in the tourism product chain to strive to improve tourism facilities and tourism products using marketing as a tool to attract and retain tourists in the region. The presence of mineral springs, basic sanatoriums, as well as the presence of vacationers in the resorts of the neighboring Vinnytsia, Ternopil, and Lviv regions makes it possible to involve them in historical and architectural tourism at the tourist sites of the Khmelnytsky region. The landscapes and nature of Transnistria and Tovtr are promising for the development of recreational tourism. Historical and architectural sights of the Middle Ages of Kamianets-Podilsky can be included in international tourism tours.

Keywords: recreation, object of tourism, type of tourism, tourism and recreation potential, tourist flow.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Розвиток туристичної галузі та зростання кількості рекреаційних об'єктів у областях України відіграють суттєву роль у поліпшенні соціально-економічного розвитку регіонів. Важливість туризму в економіці області: він заохочує розвиток суміжних галузей із туризмом та рекреацією, тобто транспорту, зв'язку, торгівлі, виробництва сувенірної продукції, послуг, ресторанів, будівництва тощо. Крім того, туризм є сприяє збереженню культурної спадщини та локальних традицій, сприяє розвитку лікувальної інфраструктури, відновлює та береже пам'ятки культури та історії. Завдяки інтенсивному розвитку туристичної галузі формується співпраця між постачальниками послуг (головним чином, базових), виробниками сувенірів, перевізниками, місцевими громадами та закладами, які відповідають за рекламну й інформаційну підтримку. У науковому співтоваристві прийнято використовувати поняття рекреація,

рекреаційна діяльність, рекреаційні ресурси та туристичні ресурси. Сьогодні все частіше застосовується складна концепція, яка поєднує різні аспекти діяльності в межах туристично-рекреаційного потенціалу. Саме з огляду на це доцільно відзначити необхідність детальнішого висвітлення в економічних дослідженнях питань щодо формування туристично-рекреаційного потенціалу, що дасть змогу доопрацювати, сформувати та вдосконалити теоретичні аспекти досліджуваної проблематики на рівні окремої області України.

Аналіз основних досліджень і публікацій

Значний внесок у розробку проблеми формування туристично-рекреаційного потенціалу території належить як вітчизняним так і зарубіжним вченим. Окремим аспектам даної проблеми присвячено наукові дослідження українських науковців О. Третякова, Н. Нікітіна, К. Кілінської та І. Січка. А серед зарубіжних науковців протягом тривалого часу досліджують австралійські науковці Р. Chhetri, та С. Arrowsmith [14], які на основі географічної інформаційної системи для вимірювання рекреаційного потенціалу природних туристичних місць адміністративної території визначають туристично-рекреаційний потенціал як потенціал рекреаційних можливостей, створений для регіону. К. Кілінська [5, 6] трактує туристично-рекреаційний потенціал території, як скупність усіх туристичних ресурсів території незалежно від їх використання та призначення. І. Січко [10] туристично-рекреаційний потенціал території розглядає через можливість ефективного використання наступної сукупності ресурсів та напрямів: бальнеологічні ресурси (мінеральні води, лікувальні грязі, озокерит); лісові ресурси (міські ліси, лісопарки, ліси зелених зон); водні рекреаційні ресурси (ріки, озера, ставки, водосховища, водоспади); спелеоресурси (печери); природно-заповідні території та об'єкти; пам'ятки історії та культури, архітектури (монастирі, замки тощо); санаторно-курортні комплекси; та окремі види туризму (зимовий, спортивний та сільський зелений туризм). О. Третякова, Н. Нікітіна [15] пропонують визначати туристично-рекреаційний потенціал, як оціночна залежність від рівня розвитку внутрішнього та зовнішнього середовищ з використанням оцінки індексу конкурентоспроможності у сфері подорожей і туризму об'єктів залучених до створення якісного туристичного продукту території. Такий підхід дозволяє оцінити ступінь диференціації туристичних регіонів, незалежно від масштабу території, але не дає змоги визначити перспективні можливості підвищення туристичної привабливості території.

Формування цілей статті

Метою статті є дослідження головних складових та передумов формування туристичного потенціалу Хмельницької області, аналіз порівняльних переваг Хмельницької області та найбільш перспективних для розвитку видів туризму.

Виходячи із мети ми пропонуємо розв'язання наступних завдань, зокрема: з'ясувати туристичні ресурси, які вже використовуються у формуванні туристичної пропозиції та важливі до потенційного використання; визначити види туризму, які необхідно розвивати у Хмельницькій області; розробити завдання для подальшого формування туристично-рекреаційного потенціалу Хмельницької області.

Виклад основного матеріалу дослідження

азначимо, що Хмельницька область має значний потенціал у сфері відпочинкового та культурно-історичного туризму. Місто Кам'янець-Подільський є одним із центрів розвитку туризму області. Варто відмітити, системне поєднання та взаємодоповнення туристично-рекреаційного потенціалу даної пам'ятки природи, історії, культури, архітектури, із потенціалом інших місцевостей регіону що дасть можливість збільшити пріоритетність рекреаційно-туристичної сфери [1]. Для цього має бути якісно покращена інфраструктура, поліпшено зовнішній вигляд міст та їхніх пам'яток історії, культури й архітектури, зокрема на північному сході та заході регіону для залучення туристів, що подорожують краєм. Для задоволення потреб та очікувань цільових груп туристів в області передбачається розвивати туризм за двома напрямками. *Перший* передбачає утримання туристів шляхом розвитку відпочинкового туризму на базі природного потенціалу регіону. *Другим* напрямом збільшення доходів від туризму є традиційна гостинність населення регіону, особливо у сільській місцевості, що забезпечує можливість поєднання розміщення туристів із вивченням сільських звичаїв і традицій безпосередньо у селі.

Туристичний потенціал області має такі головні складові: мальовнича природа Дністровського каньйону, Товтрова гряда, ліси та озера півночі області; мінеральні води типу «Нафтуса», «Миргородська», «Радонова»; пам'ятки історії та архітектури (Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Самчики, Сутківці, Старокостянтинів, Ізяслав, Зіньків); мережа оздоровчо-лікувальних санаторіїв.

Область має низьке екологічне навантаження [9]. На її території функціонують 269 територій та об'єктів природно-заповідного фонду (39 заказників, у тому числі 15 державного значення, 198 пам'яток природи, з них чотири державного значення, Кам'янець-Подільський ботанічний сад, сім заповідних урочищ, 24 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, у т. ч. вісім державного значення), одна пам'ятка ЮНЕСКО – дуга Струве, три з чотирьох об'єктів якої в Україні розміщені у Хмельницькій області [13]. Ці передумови дозволяють стверджувати, що окремі місця концентрації туристичного потенціалу області

мають підстави позмагатися за нових клієнтів-туристів. При цьому слід розуміти, що область у цій сфері конкуруватиме з іншими (передусім сусідніми) областями, які також мають чималий туристичний потенціал. І перемога у цій конкурентній боротьбі залежатиме від ефективності взаємодії всіх «гравців» – обласної, районної та місцевої влади, приватного бізнесу, громадського сектору, наукових інституцій.

Туризм належить до тих видів економічної діяльності, який неможливо розвинути силами лише одного управління (відділу) туризму [8]. Необхідно запровадити чіткий узгоджений план розвитку, повна взаємодія всіх зацікавлених сторін, взаємна підтримка. Лише за таких умов область може отримати перевагу в регіоні у змаганні за туристичні потоки із сусідами. Зазначимо, перевага тут може бути досягнута через максимальну співпрацю з цими регіонами, аби туристи, що приїжджають у будь-який сусідній регіон, мали бажання відвідати й Хмельницьку область. Варто зауважити, якщо не буде плануватись регіональний розвиток та інвестування в туризм, активно розвиваючи та просуваючи свою унікальність для відвідувачів, його мешканці втратять ті переваги, які сьогодні пропонує туристична галузь. Тоді, зазначеними перевагами обов'язково скористаються інші регіони, або навіть країни-конкуренти. Також не варто забувати, що не вся територія області сприятлива для розвитку туризму [11]. Ситуація ускладнюється тим, що статистика з використання туристичних можливостей області практично відсутня і обмежується аналізом звітності туристичних агентів (рис. 1) [12].

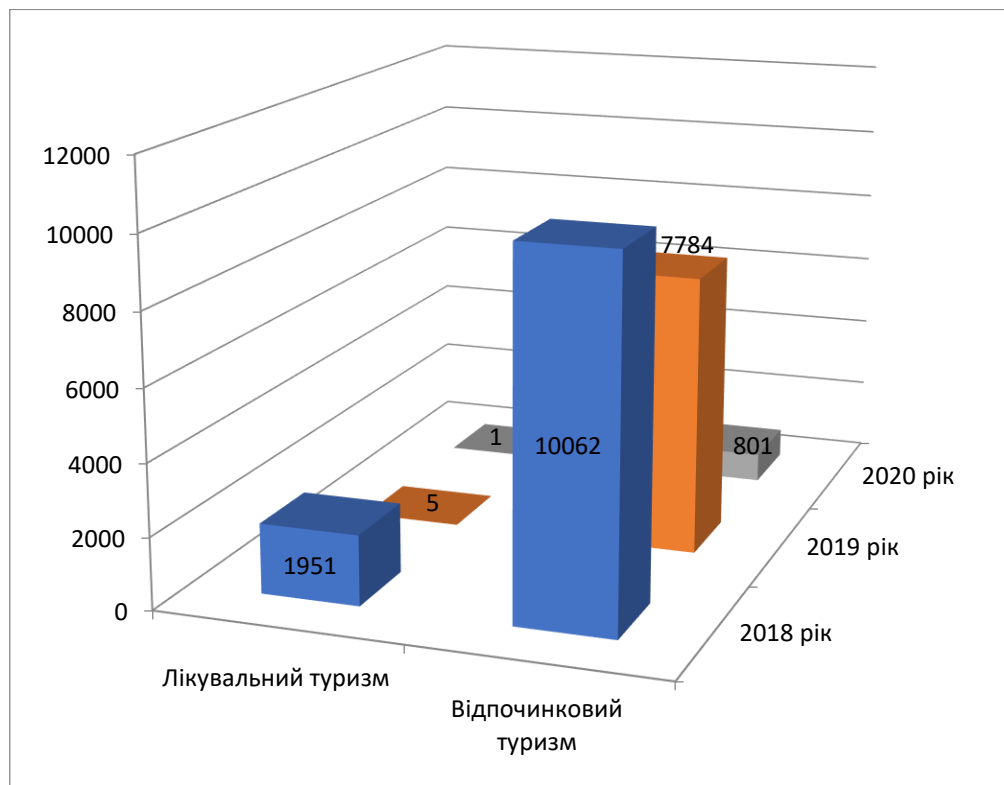

Рис. 1. Розподіл внутрішніх туристів, обслугованих турагентами

Відсутня інформація розміру туристичних потоків внутрішнього туризму щодо свят, фестивалів, виставок, які є найбільш туристично-привабливими, що створює додатковий ризик неправильного вибору пріоритетів для розвитку туризму.

Аналіз порівняльних переваг області дозволив визначити наступні види діяльності, які потребують першочергової уваги: туристична промоція області; формування бренду та позитивного іміджу області; розвиток зеленого, спортивного, лікувального туризму; відновлення історичних пам'яток; розбудова туристичної інфраструктури [2]; раціональне використання та охорона природних ресурсів. Діяльність рекреаційно-туристичної сфери корелюється з розвитком села та підвищенням якості життя людини шляхом: диверсифікованої економічної діяльності на Хмельниччині; створення нових робочих місць з достойним рівнем заробітної плати; збільшення інвестицій; збереження та примноження історико-культурної спадщини; збереження навколишнього природного середовища; розвитку малого та середнього бізнесу; покращення якості життя на селі та збереження традиційного села.

Привабливість регіону для туристів забезпечують два основних чинники: пам'ятки історії та культури й природні об'єкти (запаси мінеральних вод, озера, річки, ліси та сільські поселення). Археологічні та культурно-історичні пам'ятки області є вагомим чинником привабливості для туристів. Мова йде про такі пам'ятки, як фортеця в Меджибожі, маєтки у Самчиках, Маліївцях зі своїми палацами та садами, не кажучи вже про Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець», який є одним із «Семи чудес

України». Про те реклами (навіть серед населення регіону) та, почасти, поганий стан історичних і культурних пам'яток обмежує їхню привабливість. Ще однією причиною для туризму є нескінченний потенціал природних ресурсів і краса ландшафтів, низький рівень забруднення довкілля, багатство традицій і гостинність населення. Використання цього потенціалу, розвиток та просування нового стилю життя серед населення не лише області, а й інших регіонів могло б допомогти у розв'язанні таких проблем у сфері охорони здоров'я, як захворювання серцево-судинної та дихальної системи тощо. Крім того, ефективно використання природних принад для відпочинкового та спортивного туризму зміцнило б зв'язки між містом і селом, збагачуючи їх та усуваючи дисбаланс у розвитку і соціальній сфері регіону. розробка туристичних продуктів, доступність і надання інформації дозволять поєднувати у пропозиціях туристичні принади і продовжувати тривалість перебування туристів і відвідувачів у регіоні.

Пропонуємо низку завдань для вирішення вище зазначених проблем: інвентаризація туристичних ресурсів, оцінка їхнього стану, аналіз необхідних змін; створення умов для розвитку та поліпшення соціальної сфери у малих населених пунктах із збільшенням їхньої туристичної привабливості; реставрація, консервація археологічних об'єктів та їх музеєфікація, реконструкція історичних будівель; поліпшення та створення музейних експозицій на основі сучасних методів та підходів до презентації і демонстрації спадку; будівництво та відновлення інфраструктури, що забезпечує поліпшення стану довкілля в місцевостях навколо об'єктів туризму [8]; підтримка ефективного використання мінеральних вод та інших лікувальних ресурсів; поліпшення умов доступу до фінансування; підтримка інвестиційних проектів у сфері будівництва та розширення об'єктів для дітей, спорту та відпочинку (дитячих і спортивних майданчиків, басейнів, лазень, тенісних кортів, туристичних стежок, пішого, кінного та велосипедного туризму, облаштування місць для пікніків тощо), пов'язаних із об'єктами туризму.

Зважаючи на те, що Хмельницька область має можливості з організації відпочинку, оздоровлення та спорту, у тому числі для усіх видів сімейного туризму, а також для туристів похилого віку і хворих людей. Будівництво велосипедних і пішохідних смуг, поліпшення стану берегів річок і озер, розчищення та благоустрій стежок у лісах, лижних трас забезпечать залучення відвідувачів на вихідні дні та триваліші тури з-поміж місцевого населення та туристів із інших регіонів [4, 7].

Поліпшення стану та включення мінеральних вод та інших лікувальних ресурсів у пропозицію туроператорами дозволить залучити туристів та відвідувачів, котрі мають проблеми зі здоров'ям, або котрі люблять спокій та чисте навколишнє середовище. Вказана інформація тісно пов'язана з сільським туризмом, котрий завдяки розміщенню, гостинності, традиційним стравам і напоям лише збільшуватиме рівень задоволення туристів.

Основною причиною регіону є історичний комплекс Кам'янця-Подільського. Для урізноманітнення пропозицій, адресованих цільовій групі туристів, що цікавляться пам'ятками історії та культури, й відвідування інших місцевостей (фортець, садів та археологічних пам'яток), регіон має забезпечити можливість створення інших об'єктів туризму, що дозволить продовжити тривалість перебування туристів у регіоні та збільшити надходження від цього сектору. Для ефективного розвитку туризму потрібно не лише надавати базові та додаткові послуги, але просувати та розвивати комплексні туристичні продукти, котрі, мають регіональний або тематичний характер. Ключовим чинником успіху є здатність туристичного об'єкта, з одного боку, ефективно використовувати свої активи у вигляді наявних природних ресурсів, культурних та історичних пам'яток та, з другого боку, організовувати відвідування у такий спосіб, що відповідає очікуванням цільової групи туристів або відвідувачів. Для цього потрібна співпраця між постачальниками послуг (головним чином, базових), виробниками сувенірів, перевізниками, місцевими громадами та закладами, які відповідають за рекламну й інформаційну підтримку. Основні завдання в рамках цього заходу можуть бути такими.

1. Створення нових ніш та об'єктів туризму для залучення нових відвідувачів у регіон.
2. Розвиток туристичних продуктів з точки зору якості, екологічності та отримання максимального економічного ефекту.
3. Забезпечення того, щоб продукт відповідав очікуванням клієнтів або навіть перевершував їх (у сфері риболовлі, велосипедного, кінного та пішого туризму, лижного спорту, відпочинку та оздоровлення, культурного спадку та традицій тощо).
4. Вивчення існуючих туристичних продуктів регіону та поліпшення їхнього асортименту для задоволення інтересів відвідувачів та забезпечення повторних візитів.
5. Створення мереж та кластерів учасників ринку туризму.
6. Включення туристичних об'єктів області у міжрегіональні та міжнародні туристичні маршрути.

Розроблення туристичного продукту передбачає координацію зусиль у рамках життєздатних та стійких проектів, котрі допомагають розвивати Хмельницьку область як привабливий об'єкт для туризму. Постійний брак фінансових ресурсів, що були б доступні для малих підприємств сфери туризму, зокрема у царині сільського туризму, виробництва сувенірів та традиційної продукції, є серйозною перешкодою на шляху мобілізації та розвитку туристичного потенціалу регіону. З огляду на це, необхідно запровадження механізмів маломасштабної фінансової підтримки, що спростить розвиток постачальників туристичних послуг, підвищить їхню якість та урізноманітнить туризм у регіоні, забезпечивши його привабливість. Така

фінансова підтримка може стати можливою завдяки співпраці з місцевими банками та підтримці фондів гарантування кредитів і схем мікрокредитування. Ця робота має доповнюватися заохоченням і залученням вітчизняних та іноземних приватних інвестицій у сектор.

Сучасний туризм вимагає високої якості послуг, а отже, й відмову від спрощення традиційних звичаїв і стилю життя, зокрема на селі. Обов'язком кожного має стати прагнення поліпшення об'єктів туризму та туристичної продукції з використанням маркетингу як інструменту залучення й утримання туристів у регіоні. Таким чином, екологічний туризм окреслює основні проблеми, котрі мають розв'язуватися паралельно з процесом розвитку туризму. Необхідно забезпечити загальну присутність регіональних інституцій для координації одночасних заходів у створенні підвалин для туризму й розбудові туристичних об'єктів для забезпечення ефективного використання фізичних об'єктів, побудованих для туризму. Регіональна спільнота, котра розуміє ринок туризму, відіграє ключову роль у забезпеченні успішності діяльності за цими обома напрямками. Тут необхідно підкреслити, що обізнаність і потенціал громадськості йдуть поруч із інституційним потенціалом тих, хто безпосередньо залучений до обслуговування туристів. Такий підхід відображає важливість розміщення розвитку туризму серед ширшого кола цілей та сподівань громади і вимагає уваги не лише органів влади, а й простих громадян. У разі одночасного проведення заходів з будівництва та зміцнення фізичних підвалин туризму як першого кроку на шляху розвитку туризму, то природним продовженням цієї роботи є маркетинг і просування, покликані забезпечити економічну стійкість учасників процесу. Це не означає, що треба вести маркетинг і рекламу кожного конкретного туристичного об'єкта: мова йде про те, що маркетинг має вестися тоді, коли туристична пропозиція буде готова до рекламування. Регіон має рекламувати насправді цінні об'єкти, що підготовлені для приймання туристів, вести моніторинг та виправляти те, що не дозволяє задовольняти інтереси ключового туристичного ринку. Необхідно дотримуватися такої базової філософії: ми рекламуємо те, що існує, тоді, коли воно працює добре і має особливий характер.

Реклама та маркетинг туристичних продуктів є чинником забезпечення компетентності регіону як останній крок, що має постійний характер [3]. Очікувані результати:

- 1) зміцнення потенціалу розвитку, моніторингу та координації туризму;
- 2) розвиток знань і навичок працівників туроператорів, налагодження самоосвіти;
- 3) забезпечення обізнаності громадськості;
- 4) розвиток навичок у сфері сільського/зеленого та містечкового туризму;
- 5) знаходження новими суб'єктами своїх економічних ніш, зокрема у сфері ремісництва;
- 6) сертифікація та маркетинг об'єктів туризму та туристичного продукту;
- 7) створення системи інформування туристів.

Приймання туристів та відвідувачів і гостинне ставлення до них є лише однією з передумов підвищення ефективності залучення туристів і забезпечення повторного відвідування області ними. Важливим моментом тут є організація громадськості, що забезпечить поліпшення благополуччя відвідувачів. Для цього слід регулярно організовувати прибирання міст і сіл, проводити змагання на звання найгарнішого села, готувати місця для пікніків, риболовлі та організовувати дитячі майданчики. Така робота у громаді є, як правило, завданням місцевої влади, хоча населення теж може виявити свій творчий підхід шляхом самоорганізації громадськості.

Туризм став важливим інструментом розвитку сільських, віддалених і периферійних місцевостей області. Водночас у багатьох містах туризм так і не приніс очікуваної користі і часто призводив до негативних наслідків, пов'язаних з неспроможністю місцевих підприємців отримувати користь від обслуговування туристів, нерозумінням туристичного ринку й необізнаністю громад про туризм та його вплив.

Іntenсивно розвивається *сільський туризм*. Приватних садиб, які надають послуги у сфері відпочинку небагато. В основному вони розташовані на території НПП „Подількі Товтри” (села Цвіклівці, Гораївка), лісництв (с. Пліщин), берегах річок (с. Смотрич). На сьогодні у Хмельницькій області нараховується 64 агрооселі. Найбільша їх кількість – в Кам'янець-Подільському, Новоушицькому та Шепетівському районах. Одноразово агросадиби області можуть прийняти 747 осіб. Оселі сільського та зеленого туризму вважаються основними постачальниками послуг під час розблокування природних ресурсів для туризму та їхнього залучення до регіональної туристичної пропозиції. Розміщення та розумна організація вільного часу туристів і відвідувачів підвищує рівень задоволення гостей і розширює можливості отримання доходів постачальниками послуг. Не роблячи значних інвестицій, у садибі можуть бути запропоновані послуги катання на конях, каное чи плотах, риболовлі чи катання на велосипедах, або залучення гостей до робіт по хаті та господарству. Організація святкувань із традиційними стравами, напоями та ознайомленням із місцевими звичаями в сусідніх населених пунктах також може залучити відвідувачів та туристів. Цей захід спрямований на підвищення якості розміщення, розширення асортименту туристичних послуг, гарантування безпеки та управління інформацією щодо сільського туризму в селах і містечках.

Крім зеленого туризму в області активно розвивається *лікувальний туризм*. Перспективними центрами цього виду туризму є:

1) державний курорт «Сатанів», розташований в межах найбільшого в Європі Національного природного парку «Подільські Товтри», з його унікальним природним феноменом Товтровою грядю, поєднаною з мальовничим долино-річковим ландшафтом р. Збруч. У 1970-1978 рр. тут відкрито і досліджено одно з найбільших у Європі родовищ мінеральної води типу «Нафтуся», названої Збручанською. Його дебіт становить 257 м³ на добу, що дає змогу проводити одноразове лікування близько 100 тис. осіб;

2) курорт місцевого значення «Маків», з мінеральними водами типу Миргородська, із затвердженими запасами 60 м³ на добу та Нафтусеподібна, із затвердженими запасами 43 м³ на добу, фактичне використання 2 м³ на добу;

3) заклад санаторного типу з мінеральною водою Збручанська, що діє у м. Волочиську;

4) національний природний парк «Подільські Товтри». На території парку перебуває під охороною 129 об'єктів ПЗФ, серед яких є парки і садиби різного ступеня збереження і культурно-історичної цінності, росте 2977 видів, форм і сортів рослин з різних кліматичних зон, в тому числі дерев і кущів 521 вид, з деревно-чагарникової та трав'янистої флори – 395 видів плодових рослин, 620 видів тропічних, 111 видів корисних трав'янистих рослин місцевої та дикоростучої флори, 19 археологічних пам'яток, більше 302 історико-архітектурних пам'яток (в м. Кам'янці-Подільському розміщено більше 200 об'єктів, у Кам'янець-Подільському районі – понад 63 об'єкти, Чермеровецькому більше 27 об'єктів, Сатанівському регіоні більш як 12 об'єктів);

5) національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» входить у номінацію «Сім чудес України»;

6) Кам'янець-Подільський – місто, що зберегло дух пересічних віків. Старе місто функціонує як унікальний містобудівний комплекс площею 121 га, відокремлений від решти районів міста глибоким каньйоном р. Смотрич. Місто має досить розвинену туристичну індустрію;

7) державний історико-культурний заповідник «Меджибіж». Фортеця є перлиною Меджибожа, найвизначнішою його пам'яткою. Історія споруди сягає глибини віків, вона посідала чільне місце поміж середньовічних фортець світу;

8) державний історико-культурний заповідник «Самчики». Палацово-парковий ансамбль «маєток Самчики» – один із найблисучіших в Україні творів архітектури та садово-паркового мистецтва періоду зрілого класицизму. Серед маєткових ансамблів України Самчики цікаві тим, що забудова тут збереглася такою, якою вона була на кінець XVIII-початок XIX ст. Цікаві історичні об'єкти є у Сутківцях, Антонінах, Губині, Ізяславі, Грицеві, Зінкові, Старокостянтиніві, Пиляві, Жванчику.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Область має на своїй території низку санаторно-курортних та оздоровчих закладів, що використовують мінеральні води області, але які ще не стали помітними у загальноукраїнському та міжнародному масштабі. Серйозними проблемами є занедбаність та руйнація значної кількості потенційних історично та архітектурно привабливих об'єктів, відсутність доступу до них, інформаційної та транспортної інфраструктури. Потенціал для розвитку лікувального туризму в області дуже значний. Наявність чималої кількості мінеральних джерел, базових санаторіїв, де розміщується значна кількість відпочиваючих, а також наявність скупчень відпочиваючих на курортах Вінницької (Хмельник), Тернопільської (Конопівка, Гусятин), Львівської (Трускавець, Моршин) дає змогу залучити їх до історично-архітектурного туризму по туристичних об'єктах Хмельницької області. Ландшафти та природа Придністров'я та Товтр є перспективними для відпочинкового туризму. Історично-архітектурні пам'ятки середньовіччя м. Кам'янця-Подільського можуть бути включені у тури міжнародного туризму.

Література

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К.: - Київський університет, 2001 - 395 с.
2. Борушак М.А. Концептуальні підходи до визначення дефініції «туристичний регіон» / Вісник ДІТБ. Серія «Економіка, організація і управління підприємствами» (в туристичній сфері). - 2006. - №10. - С.104-112.
3. Григор'єва Л. В. Застосування соціального медіа маркетингу в просуванні туристичного продукту / Л. В. Григор'єва // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 1. – С. 143-149.
4. Кифяк В. Розвиток туризму та його вплив на економічну ситуацію регіону [Карпат] / Регіональна економіка. - 2001. - № 2. - С. 167-171.
5. Кілінська К.Й. Еколого-прогнозна оцінка природно-господарської різноманітності Карпато-Подільського регіону України. - Чернівці: Рута, -2007. -492 с.
6. Кілінська К.Й. Методичні підходи до визначення впливу рекреаційного природокористування на стан навколишнього природного середовища. // Науковий вісник Чернівецького університету. Зб. наук. праць. - Вип. 519-520. Географія. – Чернівці. - Чернівецький національний університет – 2010. – С. 107-111.

7. Новикова В.І. Типізація регіонів України за ступенем розвитку рекреаційної діяльності / Український географічний журнал - 2007 - № 1 - С. 43-47.
8. Програми розвитку туризму Хмельницької області на 2021-2025 роки. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=79318>.
9. Рекреаційно-туристичне природокористування в Східноєвропейському регіоні: сучасний стан і перспективи. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці. - Чернівецький національний університет – 2010. – С. 19-22.
10. Січка І.І. Туристично-рекреаційний потенціал закарпаття та проблеми інвестиційного забезпечення регіону. Науковий вісник Ужгородського університету. 2011, Серія Економіка. Випуск 2 (34). С. 47-53. URL: <https://cutt.ly/uCyFaNV>.
11. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні. Монографія. Чернівецький національний університет. 2010. С. 9-24.
12. Туристична діяльність в Україні. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. / Н.В. Фоменко. – К.: - Центр навчальної літератури, -2007. -312 с.
14. GIS-based modelling of recreational potential of nature-based tourist destinations. Chhetri, P and Arrowsmith, C. May 2008 / Tourism geographies 10 (2), pp. 233-257 URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616680802000089>.
15. Sustainable Development of Tourist and Recreational Potential in the EU Countries Tretyakova, OV; Nikitina, NI and Novikov, AN, 2017 / International journal of ecology & development 32 (4), pp.98-109. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000424144000009>.

References

1. Beydyk O.O. Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning / O.O. Beydyk -: Monograph. - K.: - Kyiv University, 2001 - 395 p.
2. Borushchak M.A. Conceptual approaches to the definition of "tourist region" / Bulletin of the Institute of Tourism. Series "Economics, organization and management of enterprises" (in the field of tourism). - 2006. - No. 10. - P.104-112.
3. Hryhor'eva L. V. The application of social media marketing in the promotion of a tourist product / L. V. Hryhor'eva // Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences. - 2018. - No. 1. - P. 143-149.
4. Kyfyak V. The development of tourism and its impact on the economic situation of the region [Carpathians] / Regional economy. - 2001. - No. 2. - P. 167-171.
5. Kilinska K.Y. Ecological and predictive assessment of the natural and economic diversity of the Carpathian-Podilskyi region of Ukraine. - Chernivtsi: Ruta, -2007. -492 p.
6. Kilinska K.Y. Methodical approaches to determining the impact of recreational nature use on the state of the natural environment. // Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Coll. of science works - Vol. 519-520. Geography. - Chernivtsi. - Chernivtsi National University - 2010. - P. 107-111.
7. Novikova V.I. Typification of the regions of Ukraine by the degree of development of recreational activities / Ukrainian Geographical Journal - 2007 - No. 1 - P. 43-47.
8. Tourism development programs of the Khmelnytsky region for 2021-2025. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=79318>.
9. Recreational and touristic nature use in the Eastern European region: current state and prospects. Materials of the international scientific and practical conference. Chernivtsi - Chernivtsi National University - 2010. - P. 19-22.
10. Sichka I.I. Tourism and recreation potential of Transcarpathia and problems of investment provision of the region. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. 2011, Economics Series. Issue 2 (34). P. 47-53. URL: <https://cutt.ly/uCyFaNV>.
11. Theoretical and applied aspects of recreational nature use in Ukraine. Monograph. Chernivtsi National University. 2010. P. 9-24.
12. Tourist activity in Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Fomenko N.V. Recreational resources and resort science. / N.V. Fomenko. - K.: - Center for educational literature, -2007. -312 p.
14. GIS-based modelling of recreational potential of nature-based tourist destinations. Chhetri, P and Arrowsmith, C. May 2008 / Tourism geographies 10 (2), pp. 233-257 URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616680802000089>.
15. Sustainable Development of Tourist and Recreational Potential in the EU Countries Tretyakova, OV; Nikitina, NI and Novikov, AN, 2017 / International journal of ecology & development 32 (4), pp.98-109. URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000424144000009>.